

KOMPLEXA ASPEKTER AV SAMTAL MED BARN

Baharan Kazemi och Josefin Bernhardsson

En ambition med metodstödet Prata med barn är att skapa en plattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte om barnsamtal inom socialt arbete. Fokus har legat på att fler socialarbetare ska känna att de bemästrar det professionella barnsamtalet. Filmerna i modulerna utgår därför från socialarbetares egna frågor och besvaras av kollegor utifrån det grundläggande och generella. Det innebär dock att vissa mer komplexa frågor och dilemman utelämnats eller behandlas kort. I den här texten ämnar vi fördjupa och nyansera några av dessa teman genom att presentera olika perspektiv och argument. Texten kan fungera som ett diskussionsunderlag på arbetsplatser – något att ta avstamp i under ett samtal för att få syn på den egna inställningen likväl som kollegornas. Det finns sällan *ett* rätt sätt att lösa en situation, men det är viktigt är att veta *varför* man gör som man gör, för att undvika att beslut grundas i rädslor eller sker oreflekterat.

I texten tar vi avstamp i litteratur om barnsamtal och mer specifikt med utgångspunkt i texter av två författare som ofta refereras till inom området: Haldor Øvreeide, specialist inom klinisk psykologi, och Ann-Christin Cederborg, professor i psykologi. Båda dessa författare bidrar med viktiga (och ibland motstridiga) perspektiv, men de har också olika utgångspunkter vad gäller syftet med barnsamtalen. Medan Øvreeide främst diskuterar behandlande samtal, fokuserar Cederborg på utredande samtal och polisförhör. Därutöver har vi tagit stöd i barndomsforskning för att kontextualisera och få perspektiv på barndomsideal, normer och förväntningar på barn, vuxna och relationerna däremellan.

De teman som vi kommer att beröra är:

- **Balansen mellan delaktighet och ansvar.** Ska barnsamtal alltid hållas i familjeärenden där barn finns? Finns det situationer där det är direkt olämpligt att hålla ett barnsamtal?
- **Familjeorienterat socialt arbete och barnet som eget subjekt.** Ska föräldrar alltid vara med i ett barnsamtal- eller aldrig? Finns det risk att socialarbetare uppfattas som mer lojala med föräldrarna respektive med barnet beroende på hur barnsamtalen läggs upp?
- **Att hjälpa barnet uttrycka sig respektive att styra samtalet och barnets utsagor.** Finns det en risk med att använda vissa verktyg och samtalsmetoder? Hur kan frågor till barnet formuleras så att de blir tydliga men inte ledande?

Finns det tillfällen då barnsamtal inte bör hållas?

När nu barnkonventionen har blivit svensk lag finns det tydligare än någonsin en uppmaning till myndigheter att inkludera barn i processer som rör dem. Barnombudsmannen skriver att det är alla myndigheters ansvar att se till att det finns ett barnperspektiv i verksamheten och att barn får komma till tals:

Barns och ungas inflytande och delaktighet är en viktig del av arbetet med att införa ett barnperspektiv i verksamheten. Oavsett uppgift och verksamhet har statliga myndigheter en framträdande roll i arbetet med att realisera barns och ungas rätt att komma till tals i frågor som rör dem. Självklart är det viktigt att barn och unga får ett reellt inflytande. De får inte användas som "dekoration" eller som PR-redskap för beslutsfattare.

Barn ska alltså bli hörda och ges inflytande och delaktighet i frågor som rör dem. Men många barn som socialtjänsten möter befinner sig i utsatthet. I mötet med socialtjänsten kan de ställas inför svåra val kopplade till hemsituationen, som exempelvis hur mycket de ska berätta om sina eller föräldrarnas svårigheter eller vilken typ av stöd de kan önska att få från myndigheterna. Kanske har de på grund av föräldrarnas svårigheter också tidigt tvingats ta mer ansvar än sina jämnåriga. Balansen mellan rätten att komma till tals och rätten att skyddas från att ta för stort ansvar är således något som ständigt behöver reflekteras över i mötet med barn och ungdomar. Det är inte heller en fråga som det går att ge ett generellt svar på. Den professionella och individuella bedömningen behöver guidas av principen om barnets bästa.

I den webbmodul som handlar om förberedelser (film 2) diskuterar Prata med barnpanelen frågan om det finns tillfällen då det är olämpligt att prata med barn. Panelens generella ståndpunkt är att det i regel inte finns några sådana tillfällen, men vad samtalet innehåller och syftar till behöver anpassas efter barnets mående och behov. I svaret gör de en tydlig åtskillnad mellan att prata *med* barn och att förvänta sig ett svar från ett barn som befinner sig i en pressad situation. De poängterar också att barn kan behöva få information, även om de inte själva vill prata. Detta perspektiv delas av Haldor Øvreeide som både poängterar vikten av att prata med barn och låta barn få information om deras situation. Ett bra sätt att delge barn information kan exempelvis vara att låta barnet lyssna på samtal mellan socialarbetare och föräldrar eller andra närstående vuxna. Øvreeide är samtidigt väldigt tydlig med att det finns tillfällen då man *inte* bör prata med barn:

- Om man inte har en plan för vad som kommer att hända efter samtalet och man misstänker att samtalet kan utgöra en risk för barnet.
- Om det finns risk att framkalla mycket skuld och ångest hos barnet och det inte finns något sätt att återkoppla eller någon som kan ta hand om barnets oro efteråt.

- Om innehållet i barnets berättelse känns så svårt för oss att vi inte tror att vi klarar att ta emot barnets berättelser utan att reagera starkt och därmed riskera att överföra egna känslor på barnet.

I dessa fall kan det vara rekommenderat att skjuta upp samtalet, alternativt ta hjälp av kollegor eller handledning för att kunna genomföra det. Om samtalsledaren bär på oro eller negativa känslor kring samtalet finns en risk att dessa överförs på barnet. Det är därför viktigt att avsätta tid för reflektion kring vilka känslor barnet och barnets situation väcker, både före och efter samtalet. Innan samtalet behöver vi också fundera över om samtalet kan få oönskade konsekvenser för barnet. Barnet kan exempelvis känna skam och skuld, eller anklagas och misstänkliggöras av personer i dess närhet. Tills sådana möjliga konsekvenser är utredda, och det finns en plan för hur barnet ska stöttas, kan det finnas skäl att avvakta med ett barnsamtal. Vid vissa tillfällen kan det även vara aktuellt att överväga om ett avslöjande samtal kan utgöra en risksituation för barnet. Vid sådana tillfällen bör samtalet inte hållas förrän i samband med ett tillfälligt omhändertagande (Øvreeide 2010, sid 201).

SAMMANFATTNING: NÄR BÖR BARNSAMTAL (INTE) HÅLLAS

Sammanfattningsvis är den generella rekommendationen att genomföra barnsamtal - speciellt mot bakgrund av att barn i alldeles för låg grad involveras i barnavårdsutredningar (se exempelvis regeringens nationella samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården). Utgångspunkten är att barnet har rätt att få information om sin situation och göras delaktig i sin egen utredning så långt det går. Det är en rättighet för barn att komma till tals, men det är också viktigt att skydda barn från för stort ansvarstagande och det obehag som kan vara förenat med avslöjande samtal. I vissa situationer kan det vara tillräckligt att barn informeras, utan att själva behöva berätta. I andra fall kan det vara lämpligt att avvakta tills förutsättningar för ett barnsamtal finns utan att barnet drabbas negativt. Dessa bedömningar är en del i den professionella praktiken och kan inte slås fast genom generella principer.

- Samtalet bör utgå från principen om barnets bästa.
- Samtalets syfte bör vara tydligt för samtalsledaren såväl som för barnet och dess vårdnadshavare.
- Samtal kan genomföras i syfte att informera, utan krav på att barnet ska prata.

Vårdnadshavares närvaro vid barnsamtal

Socialt arbete i Sverige har ibland beskrivits som familjeorienterat i bemärkelsen att socialtjänstens interventioner utgår ifrån att barns plats är i sina familjer och att det bästa för barn är att vara med sina föräldrar (Sallnäs 2000, Makrinioti 1994, Qvortrup 1993). Det här ämnet berör en eventuell konflikt som kan finnas mellan barnets och föräldrarnas rättigheter. Exempelvis finns det en stark norm att föräldrar har rätt att vara med sina barn, samtidigt som det är en lagstadgad rättighet för barn att skyddas från vanvård, våld och andra missförhållanden. Att omhänderta ett barn för placering utanför hemmet kan bli en inskränkning på föräldrarnas rätt till sina barn, såväl som barnets rätt till familjeliv, men det kan också vara en insats som stärker barnets rätt till en trygg uppväxt. Diskussionen om föräldrars, respektive barns roller och inflytande i utredning och behandling tangerar därför stora frågor, som vad som är en "god" barndom, var gränsen går för familjens autonomi och statens möjlighet att ingripa samt vilka insatser som är lämpliga vid vilka tillfällen (Schiratzki 2013). När frågan ställs om huruvida föräldrar ska vara med i ett barnsamtal, är det mot bakgrund av dessa underliggande - och ibland motstridiga - normer. Som socialarbetare kan det ofta vara svårt att göra den bedömningen, speciellt om det saknas kännedom om familjens bakgrund och situation.

När prata med barn-panelen svarar på frågan som rör vårdnadshavares närvaro (film 4) skiljer de mellan skyddsbedömande samtal och behandlande samtal. Det förstnämnda bör ske utan föräldrar medan det i olika former av stödsamtal kan vara bra att ha med föräldrar eller andra omsorgspersoner, åtminstone vid första tillfället. En panelist menar på att det sedan kan vara bra att övergå till enskilda samtal och att detta uppskattas av de barn som hon möter.

Inom forskning och litteraturen kring barnsamtal råder det oenighet i frågan om vårdnadshavares närvaro i barnsamtal. Ann-Christin Cederborg menar att antalet närvarande i samtalsrummet generellt bör minimeras, vilket gäller såväl föräldrar och stödpersoner som professionella. Detta då det kan förstärka den redan asymmetriska maktrelationen mellan barn och vuxna. Andra närvarande kan också påverka barnets utsago och resultera i en "samproduktion" av information - det vill säga att barnets egen version påverkas av föräldrars eller andras perspektiv. Föräldrarnas närvaro kan därutöver påverka barnet till att ge mer begränsad information på olika sätt. Barnet kanske inte vill att föräldrarna ska såras eller oroas, men kan också vara rädd för konsekvenserna av att berätta. Även om det kan innebära ett känslomässigt stöd för barnet att en trygg person finns med i samtalet ska det enligt Cederborg alltså vägas mot denna potentiella riskfaktor. Hon poängterar framförallt att föräldrar *inte* ska närvara om det finns en misstanke om försummelse eller någon typ av övergrepp eller misshandel i hemmet (Cederborg, sid 57).

Øvreeide representerar här en annan ståndpunkt gällande föräldrars närvaro. Han menar att *huvudregeln* bör vara att föräldrar eller andra omsorgspersoner närvarar vid

barnsamtal. Detta perspektiv stöds även av Eva Redemo, socionom/familjebehandlare som har utvecklat SKR:s webbutbilning i barnsamtal.

Argumenten för att ha med föräldrar/omsorgspersoner är i huvudsak att det ökar barnets trygghet och känsla av sammanhang. Eftersom föräldern finns kvar efter samtalet kan den svara på barnets frågor och hantera eventuell oro. Föräldrarnas närvaro kan också minska barnets ångest och oro genom att legitimera för barnet att det är okej att prata om de problem som finns i familjen. På så vis minskar även pressen på socialarbetaren.

Øvreeide argumenterar också för att föräldrarna finns i barnets medvetande - som "det tredje ansiktet" - oavsett om det är närvarande i det fysiska rummet eller ej. Därmed kan barnet ändå agera utifrån hur det tror att föräldrarna ska reagera på det hen berättar. Men liksom Cederborg poängterar han att det finns situationer där omsorgspersonernas närvaro kan uppfattas som hotfulla för barnet eller vara olämpliga av de skäl som tidigare nämnts. Vid avslöjande samtal kan det emellertid vara viktigt att en annan person som barnet litar på närvarar och godkänner samtalssituationen för barnet.

SAMMANFATTNING: VÅRDNADSHAVARES NÄRVARO VID BARNSAMTAL

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns olika utgångspunkter kring hur barnsamtal ska genomföras och vilka som ska närvara. Både de som förespråkar föräldrars närvaro och de som förespråkar enskilda samtal betonar vikten av individuell bedömning samt att just skyddsbedömningar ska göras utan föräldrars närvaro om det finns oro för att barnet utsätts för någon form av vanvård eller våld i hemmet. Skillnaden mellan dessa perspektiv är alltså inte att föräldrarna *alltid* ska vara med, eller att de *aldrig* ska vara med, utan att betoningen är olika. I förordet till "Samtala med barn" beskriver Eva Redemo denna skillnad i positioner på följande sätt: "barnsamtal ska ske enskilt om inget talar däremot", vs., "barnsamtal ska ske tillsammans med omsorgsperson om inget talar däremot" (Øvreeide 2010). Läs mer om frågan i Socialstyrelsens material "Samtala med barn", sid 83 och framåt.

- Vid misstanke om våld eller brister i omsorgen bör barnsamtal genomföras utan vårdnadshavares närvaro.
- En individuell bedömning med barnets behov av trygghet bör göras vid varje enskilt barnsamtal.
- Om möjligt kan en annan trygg vuxen medverka när det inte är lämpligt att vårdnadsvaren närvarar vid samtalet.

Ledande frågor: stöd eller problematisk inverkan?

Det finns en rad förväntningar och överenskommelser i samhället som gäller skillnaderna mellan att vara barn och vuxen, och vilka rättigheter och behov det innebär för barns del (James & Prout 2015, James & James 2004). Det råder också mer eller mindre konsensus i hela världen om att barn är särskilt utsatta och därför behöver ett särskilt skydd. Barn upp till myndig ålder antas vara i behov av omhändertagande, skydd och vägledning från vuxna. Utifrån dessa grundläggande antaganden har olika professioner, såsom socialt arbete och psykologi, utvecklat specifika verktyg och metoder för mötet med barn - varav flera tas upp i det här metodstödet. Det råder dock oenighet i litteraturen kring några specifika samtalsmetoder. Exempelvis har det uttryckts kritik mot att rita, använda dockor och mot att ställa ledande frågor ("Visst var du i skolan den dagen när din pappa blev sjuk?" respektive att fråga "Var var du när din pappa blev sjuk?" eller "Du tycker väl det är

jobbigt när dina föräldrar bråkar?” respektive att fråga “Hur känns det när dina föräldrar bråkar?”).

I Prata med barn-panelen är erfarenheten att många barn kan hantera direkta eller ledande frågor och att barn i regel säger ifrån om frågan bygger på ett felaktigt antagande. Panelen förknippar ledande frågor med att vara rakt på sak och skapa tydliga ramar för samtalet samt med att hjälpa barnet sätta ord på sina upplevelser. De poängterar dock att det är bra att om möjligt inleda ett samtal med öppna frågor och att under samtalet sedan varva öppna, slutna eller ledande frågor, anpassat efter barnets ålder och mognad.

Även i frågan om öppna eller ledande frågor går åsikterna i litteraturen isär. Øvreeide menar att slutna och ledande frågor kan behövas inledningsvis med framförallt yngre barn för att de ska förstå syfte och innehåll i samtalet. En ledande aktivitet måste dock alltid ses som ett testande av hypoteser – där det är barnet som ska leda vidare.

Cederborg argumenterar i sin tur för att man *i princip* ska undvika ledande frågor i utredande samtal med barn. Framförallt ska man enligt Cederborg aldrig ställa så kallade “suggestiva” frågor, alltså frågor som leder barnet till ett specifikt svar. I den mån samtalsledaren behöver ställa specifika, konkretiserande frågor ska dessa alltid utgå från vad barnet tidigare har sagt. Ett öppet och neutralt intervjuförfarande innebär också att intervjuaren undviker att tala om sin uppfattning eller visa sina reaktioner. Man bör även vara öppen för fler möjliga förklaringar än det barnet berättar (Cederborg 2010, sid 51). Enligt Cederborg kan ledande frågor dock legitimeras när det finns tecken på att barn löper akut risk för att utsättas för våld eller övergrepp, men i dessa fall bör barnets egen berättelse efterfrågas innan någon styrning sker.

I linje med detta resonemang är Cederborg också kritisk mot en rad andra samtalsmetoder, såsom användning av tejpingsdockor och strategier där intervjuare uppmanar barn att låsas eller föreställa sig något. Cederborg menar att det uppmanar barnet att använda sig av sin fantasi, vilket kan påverka berättelsens tillförlitlighet.

Oavsett om det är dockor, björnkort, sammanhangsmarkeringar eller rollekar så är dessa verktyg och metoder väletablerade inom vissa delar av det sociala arbetets praktik (se exempelvis metodstöd från Stockholms Stad och seminarium i riksdagens socialutskott). Från Prata med barn:s sida vill vi inte avfärda den erfarenhet som finns kring dessa metoder. Däremot kan det i dessa sammanhang vara särskilt viktigt att vara medveten om hur barnet uppfattar situationen och vara vaksam på om barnet flyter iväg i fantasilek under samtalet.

Hypotesprovning

Ovanstående resonemang kan relateras, men bör inte förväxlas, med det som Prata med barn-panelen beskriver i filmen som handlar om att gå in i ett samtal med en hypotes (film

2.8). Att gå in med en hypotes betyder i det här sammanhanget att man förbereder sig mentalt på att barnet kan komma att berätta om svåra saker för att man själv ska kunna härbärgera barnets känslor. Panelen påpekar dock att man alltid måste vara beredd att avfärda den hypotesen om barnets utsago visar på något annat.

I mötet med barn och vid hypotesprövning av det här slaget är det viktigt att ha insikt om de egna förväntningarna och eventuell oro. Enligt Øvreeide är vi själva ofta med och producerar det vi förväntar oss att se. I kommunikationen med barn får vi lätt våra egna hypoteser bekräftade eftersom barnet förstår sig själv relationellt utifrån sin beroendeställning. Barnet kan därför snabbt motsvara våra förväntningar och säga det hen tror att vi vill höra hellre än att svara utifrån sina egna erfarenheter och upplevelser. Av samma anledning kan barn säga olika saker till olika personer när de försöker anpassa sig till olika personers förväntningar.

SAMMANFATTNING: LEDANDE FRÅGOR

Sammanfattningsvis finns det positioner gällande användningen av samtalsmetoder, vilket till viss del handlar om olika syften och traditioner inom behandlande samtal respektive utredande samtal på myndighet. En kärnfråga är huruvida det är möjligt att nå "neutral" eller opåverkad information från barnet. Medan Øvreeide utgår från att inverkan på barnet är en inneboende del i barnsamtalet, menar Cederborg att den sortens samproducerade berättelse kan minimeras och barnets "korrekta" utsago kan komma fram om man undviker att ställa slutna frågor eller ge beskrivningar som barnet får ta ställning till. Båda menar till försiktighet gällande de egna reaktionerna för att undvika att styra barnet genom egna förväntningar och oro.

- Val av samtalsmetoder bör utgå från barnets behov. Yngre barn kan behöva mer tydlighet och styrning.
- Samtalsledaren måste vara beredd att ta emot och härbärgera barnets berättelse.
- Vid användning av leksaker och samtalsmetoder som stimulerar barnets fantasi bör det finnas en försiktighet så att barnet inte svävar iväg i fantasilek.

Avslutande reflektioner

I det här avsnittet har vi lyft tre teman där det blir tydligt att barnsamtal är dynamiska och relationsbundna praktiker där ständiga bedömningar behöver göras utifrån principen om barnets bästa. Det går inte att ta för givet att det som är lämpligt för ett barn också är det bästa för ett annat. Det går heller inte att på förhand veta med vem eller på vilket sätt barnet känner sig trygg och har de bästa förutsättningarna för att delta i ett samtal. I den bästa av världar finns det tid för barnet och den professionella att lära känna varandra, och tid för att inhämta den information som krävs för att göra lämpliga bedömningar. Dessvärre är det sociala arbetet ofta präglat av akuta situationer och omständigheter som inte är förutsägbara.

Det vi ser som en röd tråd genom alla diskussioner om när samtal ska hållas, vem som ska närvara och hur frågor ska formuleras, är att det vid skyddsbedömningar ska vara fokus på att ta reda på om det finns en överhängande fara för barnet. Om det finns en oro för att barnet utsätts för vanvård, våld eller andra missförhållanden i hemmet/av föräldrarna är det viktigt att genomföra ett enskilt samtal utan föräldrarnas närvaro för att barnet ska få en möjlighet att komma till tals. Cederborg, som generellt är kritisk mot ledande frågor, menar att dessa kan vara legitima när det finns tecken på att barn löper akut risk för att utsättas för våld eller övergrepp. Skyddsbedömningar är således en specifik form av barnsamtal där förutsättningar och generella principer skiljer sig från barnsamtal i allmänhet.

Med den här texten har det varit vår ambition att belysa några av de etiska dilemman som finns inbyggda i professionella barnsamtal inom socialtjänsten. Det är inte avsikten att ge några färdiga svar utan snarare att erbjuda ett underlag för fortsatt diskussion. Som alla yrkesverksamma socialarbetare känner till, finns det en bred variation av barnsamtal som genomförs i olika syften. Oavsett sammanhang är det dock alltid viktigt att reflektera över barnets rättigheter och föräldrarnas rättigheter och att dessa inte nödvändigtvis sammanfaller. Det är också viktigt att kontinuerligt analysera den egna verksamhetens normer och ideal kring barndom och familjeliv. Vad är goda uppväxtförhållanden och vad är målet med de egna interventionerna? Det är vår förhoppning att metodstödet Prata med barn och den här fördjupande texten ska kunna användas som verktyg i det arbetet.

EXEMPEL PÅ DISKUSSIONSFRÅGOR

- Vad innebär delaktighet för er och hur avspeglar det sig i samtal med barn?
- Hur kan ni visa empati och bekräfta barnets känslor utan att era egna känslor tar över för mycket?
- Finns det tillfällen där ni anser att barnsamtal inte bör hållas eller skjutas upp?
- Hur tänker ni kring att å ena sidan skapa tydlighet för barnet genom sammanfattningar, sammanhangsmarkeringar, etcetera, och att å andra sidan undvika att påverka barnet och riktningen i samtalet?

Ta gärna del av det kompletta dokumentet med diskussionsfrågor som finns i pdf-format på websidan pratamedbarn.nu under modulen "fördjupning" för att starta igång ett samtal kopplat till dessa teman på er arbetsplats!

Referenser

Cederborg, A-C. (2010). Att intervju barn-vägledning för socialsekreterare. Stockholm: Stiftelsen om allmänna barnhuset.

James, A., James, A. (eds) (2004). *Constructing Childhood : Theory, Policy, and Social Practice*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan

James, A., Prout, A. (Eds.). (2015). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. Routledge.

Makrinioti, D. (1994) Conceptualization of Childhood in a Welfare State: A Critical Reappraisal. I Qvortrup, J. m. fl. (red.) *Childhood Matters: Social Theory, Practice and Politics*. Aldershot: Avebury.

Qvortrup, J. (1993), Børns interesser og interesse for børn. I *Barn: nyt fra forskning om barn i Norge*, 4, s. 39-49.

Sallnäs, M. (2000), *Barnavårdens institutioner, framväxt, ideologi och struktur*. Dissertation, University of Stockholm, Faculty of social sciences, institution of social work.

Schiratzki, J. (2013). *Föräldraansvar i välfärdsrätten. Om vårdnad, vårdnadstviser och barnskydd*. Nordstedts Juridik. Stockholm

Øvreeide, H. (2010). *Samtal med barn*. Lund: Studentlitteratur.

Online-referenser

Barnombudsmannen, Barnrätt i praktiken, i myndigheter och länsstyrelsen

<https://www.barnombudsmannen.se/barnratt-i-praktiken/i-myndigheter-och-lansstyrelser/>

Regeringen, Pressmeddelande: kraftsamling för att stärka den sociala barn- och ungdomsvården

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/08/kraftsamling-for-att-starka-den-sociala-barn--och-ungdomsvarden/>

Socialstyrelsen, Samtala med barn

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2018-11-14.pdf>

Socialutskottets öppna kunskapsseminarium och socialtjänstens arbete med barn som far illa

<https://data.riksdagen.se/fil/36F043DD-F787-452A-81B1-C9AB08E70739>

Stockholms Stad, Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten

<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1923308>

Stockholms Stad, metodstöd för socialtjänsten, Barn och ungdomar som har utsatts för våld.

<https://knowledgebank.signsofsafety.net/ArticleDocuments/2427/Barn%20och%20ungdomar%20utsatta%20fo%CC%88r%20va%CC%8Ald.pdf.aspx>